

TANÍTÓK LAPJA

TANÜGYI ÉS GAZDASÁGI UJSÁG

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:

Egész évre 160 L, Félévre 80 L,
Negyedévre 40 L.
Egyes szám ára 7 Leu.

Felelős szerkesztő és kiadó:
GYERKES MIHÁLY

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Str. Mihailu Ulteaz (Király-u.) 3.
Megjelenik két hetenként.
Hirdetések díja soronként 6 Leu.

Egy lélekzetvételre.

A közoktatásügyi miniszter rendeletet adott ki, mely szerint a román nyelvű vizsgák sikertelensége miatt állásaikból elbocsátott tanítók, tanárok működési körükbe visszahelyeztetnek és fizetéseik csonkítatlanul kiutaltatik.

A helyzet előzménye az, hogy a múlt évi vizsgák alkalmával az eredményre nézve három kategória állapítatott meg: 1-ső a vizsgát sikerrel kiállottak csoportja; 2-ik a vizsgán felelni tudók, de azért még kívánni valót hagyók csoportja; 3-ik a románul nem, vagy csak keveset tudók csoportja. Az első kategóriába jutottak tehát az előírt követelményeknek megfelelőek s így állásaikban megerősíthetők; a második kategóriába sorozottak állásaikban való meghagyásuk mellett, egy év múlva leteendő újabb vizsgára utasítottak; a harmadik kategóriába minősítettek pedig, egyes főigazgatósági tankerületekben, az újabb vizsgázhatás kizárásával, állásaikból való elbocsátásra ítéltettek.

Ezen utóbbi kijelölés a múlt év végén, a vizsgáztatás sikertelenségének fájdalmas következményeképpen, végre is hajtatott s az állami magyar tanítók százai állásaikból kiestek és máriól-holnapra egy betevő falat, egy báni jövedelem nélkül az utcán hagyattak.

Az ezen körülmény szülte keserves feljajdulásoknak, panaszos kérvényezéseknek végül mégis csak eredménye lett, mert a miniszter értekezletre hívta a tankerületi főigazgatókat s az elbocsátott tanítók ügyében tartott tanácskozás végeredményeül, az első rendeletét az érdekelt állami tanítók javára odamódosí-

totta, hogy az elbocsátásra kijelölt, vagy már el is bocsátott tanítókat előbbi állásaikba vissza kell helyezni és fizetéseiket, a letiltás idejére is visszamenőleg, tehát csonkítatlanul ki kell utalványozni. A miniszter ezen humánus, jogszerű és igazságos rendelete az egész kisebbségi tanítóikar háláját, legteljesebb elismerését váltja ki.

Mert, bár a rendelkezés szerint az érdekelt tanítók ez évi augusztus hó végén tartandó román nyelvű vizsgákra újból elő kell álljanak: mindazonáltal egy lélekzetvételre mégis időt nyertek és a jövő bizonyos bizonytalanságával szembenézve, önmaguk fenntartásáról, családjuk ellátásáról mégis jóelőre gondoskodhatnak azon esetben is, ha a nyugdíjtörvény addig sem készülne el és esetleg akkor szintén minden végellátási rekompensáció nélkül bocsátának ismét utra.

Mi sem természetesebb, hogy az ily kényszer rendelkezéssel eltávolított tanítók, nyugdíjjogosultságukról semmi esetre sem mondanának le, mert akármely napon lépnék is későbbi időben érvénybe a nyugdíjtörvény: teljesített szolgálati idejükre megillető nyugdíj igényük megállapítását, jogszerűen mindig kérelmezhetik s azt kétségkívül meg is nyerik. Igaz ugyan, hogy megélhetés szempontjából ma már a nyugdíj összeg alig számbajöhető tényező, azon nevezetes körülménynél fogva, hogy a tanítók fizetésbeli havi járandósága jobbra inkább jövedelem, mint fizetés, mert jó része különböző pótlékokból áll, amelyek nyugdíj ellátás esetén mind elmaradnak s csupán az alapfizetés és korpótlék képezik a nyugdíjat, amely pedig alig emelkedhet magasabbra havi 1000—1500 leunál.

A magyar tanítók e sötét jövőjének nem

remélt esetlegessége csak ellátatlanságot hozhat számukra azért, mert, ha volna is tér, amelyre rálépve ott megélhetési alkalmat nyerhetnének: az a kisebbségi magyar tanítók részére csak mind terra inkognito lenne. Még pedig azon egyszerű oknál fogva, hogy a tanító nevelése, hivatására történt előkészülete annyi önzetlenséget, a közért való ingyen munkaáldozatot kívánt egész működési ideje alatt, hogy minden szerzési alkalom megragadásától, minden jövedelmet hozó munkakör betöltésétől irtózik s előljáró gondolata mindig, ha esetleg nem-e árt valaki másnak; ha nem-e szolják meg ilyen, vagy olyan irányu üzleti és gazdasági vállalkozásáért, mely kisebbsítés aztán állandóan emésztő gondképen rágódnék lelkén

De nem tud érvényesülni más munkamezőn azért sem, mert hiányzik az ipari foglalkozáshoz megkívántató kezűgyessége; a gazdálkodás különböző ágazataihoz az egyéni rátermettsége, kitartó és az idő viszontagságival dacolni tudó testi ereje; a kereskedelmi ágazathoz szükségeltető spekulatív elszántsága, akaratereje és valamennyitől a kezdéshez, a foglalkozás folytatásához megkívántató pénzbeli alaptőkéje Mindezek oly nagy lehetetlenségi ürképen állanak az előbbi nevelésű mai tanító előtt, hogy azokat legyőzni és a helyzeten urrá lenni, teljességgel nem tudna.

Egyedüli jövő tehát az: minden erővel, egész szorgalommal megkezdeni a román nyelv tanulását; most itthon a nyelvtani rész és mentől több szó elsajátításával; a fölgrajz, történelem, alkotmánytan tárgyának magyar szöveggel leendő megtanulásával. S hogy, az így szerzett ismeretek érvényesíthető egészet képezzenek: az elemi iskolai vizsgák után egyik regátbéli városban, vagy nagyobb faluban keressen ki-ki magának helyet és románul tanító egyént, kinek segítségével a nyelvtani és szógyűjtemény ismereteit beszéddé alakítsa; a magyarul megtanult ismereteit román nyelven összefoglalólag megtanulhassa, előadhassa. Ezen célra használja ki a rendelkezésére álló 2—3 hónapi idejének minden napját, szellemileg elbirható minden óráját: s így a leteendő vizsga eredménye kétségtelesen kielégítő fog lenni.

Ha még pénzbeli megerőltetéssel járna is a regátbéli elhelyezkedés és nyári tanulás, semmi áldozatot nem lehet sajnálni ezen célkitűzéstől, mert a románul való megtanulásnak ez az egyetlen, legbiztosabb módja; s a vizsga sikerétől függ a tanító megélhetésének minden mozzanata Igyekezzenek hát mindenik állami és felekezeti tanító az augusztusban leteendő román vizsga sikerét a maga számára biztosítani, egy lélekzetvételre még van mód.

Gyekes Mihály.

Gyűjtsünk szemléltető eszközöket.

Szabó János székelyudvarhelyi állami el. fiúiskolai igazgató a múlt hó 27-én, a 12-ik számú *Odorheiu és Vidéke tanítói kulturkör* ülésén a „Román nyelv tanítása a kisebbségi magyar elemi iskolákban” című tételtől értekezvén; a tanítás módszeres kivitelét összekötetésbe hozza az intenzív, főleg cselekvő szemléltetéssel.

Üdvözlő László Ferencet, a cristuri állami tanítóképző intézet gyakorló iskolai tanítóját, a lelkekben régen szunyadó: szemléltetés eszméjének, a Tanítók Lapjában történt felszínrehozásáért. Ugyanezen problémának életrekelteése érdekében szintén akart írni s hogy ebben a szándékában, az eszme napvilágra hozásában megelőzte: csak örülni tud és várja e téren a további hozzászólásokat, a kérdésnek mentől alaposabb és szélesebb mederben való vitatását.

A szemléltetés oly nagyszerű és a tanítói foglalkozás körébe mélyen belevágó mozzanata a tanításnak, hogy az eredmények érdekében az ideálok együttességével, a reális szempontok összes megnyilvánulásával a tanítás rendén előtérbe kell helyeznünk s a megértés és begyökeresítés alkellékéül tekintsük.

Tanításunkba ezzel, életet viszünk be és a tanítottak életbenmaradását biztosítjuk örök időre. Mert, míg a legélenkebb figyelemmel hallgatott dolgok ismeretszerzései is alig bevésődő nyomokat hagynak a gyermeki lelkekben, melyek alapos beemlézés esetén is páraszerű gyorsasággal illanak el: addig a szemléltetéssel és szemléltetési cselekvéssel kialakuló ismeretek, parancsszóra sem tudnának agyának fényképszerű táblájáról letörlnödni s azért az ennek rendén szerzett benyomások élete örök és feltétlenül maradandó.

Ezen fontos jelenségből megállapíthatjuk, hogy bár lehet a tanítás szemléltetés hiányában is begyakorlással és beemlézéssel máról-holnapra mutató, sőt még, elképzeléseken nyugvólag, megértett is: világos látást, biztos tudást, állandó ismereteket azonban csak a szemléltető tanítás adhat.

Igen fontos, a tanító elsőrendű tanításérdekű kötelessége tehát az iskolai szemléltető anyagok össze-

gyűjtése és az idevonatkozó eszközök megkészítése, vagy megkészítése. Nem ugyan azon szempontból, hogy látogatások alkalmával a hatósági kiküldötteknek, vagy esetleg tanulmányi kirándulók csoportjának legyen mit, szorgalma jeléül bemutasson, hanem azon fontos érdek végett, hogy minden órai tanítás a szemléltetés elvén épüljön fel.

A szemléltetés állandóvá tétele esetén a tanulók is gyakorlottságot szereznek a szemlélésben s később maguk igyekeznek rendezni a tárgyokról, a közelükben levő dolgokról szemléltető megfigyeléseket s így sokat tanulnak látni, megállapítani és következtetni, melyek által mind ismereteiket mélyítik és örökösítik.

Gyűjtsünk hát minden tárgyhoz, minden leckéhez szemléltetési anyagokat, eszközöket, hogy azok állandó tárlatképen elhelyezve, mentől többször kerüljenek a tanulók vizsgáló szeméi elé.

Szabó János kartársunk értekezésének a szemléltetésére vonatkozó részét, amint sikerült feljegyezni, röviden összefoglalva a fentiekben adjuk s kérjük kartársainkat: e kérdéshez, esetleg egyes részletekbe menőleg is szóljanak mentől többen hozzá, hogy minden oldalról megvitassuk és másfelől a szemléltető eszközök gyűjtését, mentől érvényesebben életrevehassuk.

A rádiumról.

Irta: D. Götsz Irén.

(Folytatás).

A katód-, anód- és röntgen-sugarakra kell gondolnunk, amelyeknek akkor már számos tulajdonságát ismerték, úgy, hogy közelfekvő volt, hogy meg kell próbálni, vajjon mindaz a sok meglepő tulajdonság amiket ezen sugarak mutatnak nincsenek-e a Becquerel-féle sugarakban is. Így természetesen hamarosan rájöttek a tudósok, — ezt a munkát már egyidejűleg sokan végezték — hogy az urán sugarainak is megvan bizonyos sajátsága, amely a katód-, anód és röntgen-sugaraknak megvan s amely erősségüknek mennyiségi mérésére sokkal alkalmasabb, mint a fényképezőlemez. Hogy a fényképezőlemez erre nem nagyon alkalmas, azt még a laikus is könnyen elképzelheti. A fényugarakról tudjuk, hogy amikor erősebbek, feketébb foltot hagynak a fényképezőlemezen, amikor gyengébb, kevésbé feketéi. Azt, hogy egy folt hányszor erősebb sugarakból származik, a folt feketeségéből megítélni még finom műszerekkel is igen bajos. Nem így a fent említett másik tulajdonság, amelyre nem éreketlen egy kicsit részletesebben kitérni, mert alapvető fontosságú lett a rádiumkutatásban.

A radioaktív testek sugarainak arról a tulajdonságáról van szó, hogy a levegő ott, hol ilyen sugarak érik, nem elektromos szigetelő többé, mint azelőtt, hanem vezeti az elektromosságot. Képzeljünk el egy sárgaréz gömböt, amely üveglábon áll. Ha ezt dörzsölés által elektromossá tesszük és így letesszük egy szobá-

ban, melynek levegője eléggé száraz, a gömb egy óra, sőt sok óra múlva is elektromos sajátságokat mutat. A gömb megőrizhette a rajta felhalmozott elektromosságot, mert a vele közvetlen érintkezésben lévő anyagok, vagyis az üveg és a levegő nem vezetik el azt, a levegő és az üveg ugynevezett elektromos szigetelők. Ha ugyanezt a kísérletet megismételjük, de olyan szobában, ahol igen kicsiny mennyiségű rádium van szabadon, vagy ahol katód-sugarak érik a levegőt, úgy azt tapasztaljuk, hogy a gömb hamarosan elveszti elektromos sajátságait, hogy a rajta felhalmozott elektromosság elfolyik valahová. További kísérletek is azt mutatják, hogy a katód sugaraktól ért levegő nem akasztja meg többé az elektromosság szétfolyását, hanem elősegíti, a levegő ezen sugarak hatása alatt elvezeti az elektromosságot. — Ilyenek vagy hasonlóak voltak azok a kísérletek, amelyeket végeztek az uránnal s amelyek ama megállapodáshoz vezettek, hogy mennél erősebb a kérdéses sugárzás, annál gyorsabban veszti el az elektromos töltéssel ellátott test töltését, ha ezen sugaraknak kitett levegővel érintkezik. Így azután az elektromosság kisülésének sebessége mértékétől szolgálhatott a sugarak erősségének.

Mme Curie már ezen az alapon vizsgálta a testek kisugárzásának az erősségét azon kísérleteiben, amelyek a rádium felfedezéséhez vezettek. Manapság is ezt a módszert használják leggyakrabban és néha csodával határos sikerrel pl. olyan esetekben, ahol elveszett rádium-preparátumok felkutatásáról van szó. Így egy kórházban nem régen elveszett egy rádium-preparátum. Erre elég volt egy elektromos töltéssel ellátott műszert körülhordani a kórház összes helyiségeiben, hogy megtudják melyikben van az, amit keresnek, mert ott a műszer nem őrizte meg töltését. Ebben a helyiségben azután, mikor különböző tárgyakhoz közelítették ezt az elektroszkópnak nevezett műszert, csakhamar megállapították, hogy mentől inkább közeli enek a szemetesládához, annál gyorsabb a kisülése. Igen természetes volt tehát, hogy a szemetesládában keresték az elveszett kincset, ahol azt szerencsére meg is találták.

A radioaktív testek sugarainak e részletesebben leírt tulajdonságon kívül van még sok érdekes jellemzője. Felfedezésük és beható megismerésük története igen érdekes bepillantást enged a tudomány műhelyébe, de népszerű leírásuk nagyon is sok helyet igényelne. Ellenben a közvetlen észlelésekből levont következtetések körülbelül a következőkben foglalhatóak össze: A radioaktív testek önmaguktól, minden külső behatás nélkül, olyan sugarakat bocsátanak ki, amelyek lényegileg azonosak a már régebben felfedezett anód-, katód- és röntgen sugarakkal, amelyek elektromosáram hatására olyan csövek keletkeznek, amelyek levegőt vagy más gázt már csak nyomokban tartalmaznak. A radioaktív testek sugarai is háromfélék, az u. n. anód-, katód- és röntgensugaraknak felelnek meg. Ez a három sugárfajta egymástól lényegesen különböző. Az anód-sugarak anyagi részecskék, amelyek nagyon sebes lö-

védőkekhez hasonlóan óriási sebességgel hagyják el a radioaktív testet és pozitív elektromos töltést visznek magukkal. Gázokon, folyókon, szilárd testeken csak nem nagy vastagságon tudnak áthatolni, mert, meglehetősen nagyok lévén, bennük megakadnak.

Sokkal távolabb jutnak el a katódsugarak, amelyek abban különböznek az előbbi sugaraktól, hogy tömegük többmint ezerszer kisebb emezeknél és sebességük legtöbbször sokkal nagyobb, néha a fénysugarak sebességét megközelítő. Világos ebből, hogy akár milyen sűrű anyagon haladnak is át, nem akadnak meg olyan könnyen, mint a lassabb és nagyobb tömegű andosugarak. Ezeknek negatív töltésük van és a katódsugarakhoz hasonlítanak.

Végül nagyobb áthatoló erejük az x sugaraknak van, amelyek úgy ebben, mint más tekintetben a röntgensugarakkal hasonlíthatók össze. A sugarak fiziológiai hatása is azonos a nevezett katód-, anód- és röntgensugaraikéval, sok esetben erősebb is emezekénél, amelyeket üvegcsövekben állítanak elő és amelyeknek ez edény falán át kell hatolniuk, hogy érvényesülhessenek s e közben bizony hatékonyságuk egy része elvész.

Az elmondottakból látható, hogy az, ami a radioaktív testeken a feltűnő és váratlan volt, az az, hogy állandóan minden külső behatás nélkül ezer meg ezer igen kicsi elektromos töltéssel bíró részecskét löknek ki magukból óriási sebességgel s ezeken kívül még más természetű sugarakat is, anélkül, hogy ők maguk (számos esetben legalább is így van) észrevehetően megváltoznának. Hogy miképpen felforgató jelentőségű e sajátosság az anyag szerkezetére vonatkozó feltevéseinkben, arról majd egy következő cikkben.

A borsó termelése.

Irta: Gáspár József.

A tavasz közeledtével, nem lesz érdektelen, ha egyik igen fontos konyhakerti növényünk termelésének ismertetését hozzuk, a Maros-Torda megyei Földmives Szövetség *Erdélyi Barázdá* című lapjának közlése nyomán, szakavatott gazdasági egyén tollából, a következőkben:

A borsó a botánikában rokonságban áll a paszullyal s a mezőgazdasági termeléssel is sok rokonvonást találunk a két növény között, de ezzel szemben egy néhány eltérés is mutatkozik a kettő között.

A talaj előkészítésére nézve a borsó teljesen megegyezik a paszullyal. A trágyázás iránt is teljesen azonosan viselkedik a paszullyal. Ha friss trágyát kap, igen dusan hajt, megnő másfél méter hosszúságra is, virágot is fejleszt eleget — de nem köt, nem hoz kielégítő magtermést. Tehát a borsóra vonatkozóan is azt hangoztatjuk, hogy legyen jó erőben a föld, hová a borsót vetni szándékozunk — de trágyát közvetlen alája ne adjunk. A légenyélküli műtrágyák iránt azon-

ban a borsó épen olyan háládatos, mint a paszuly. Legnagyobb hatása van a szuperfoszfátnak.

A borsó a hideg iránt nem olyan érzékeny, mint a paszuly, ebben van a kettő között a leglényegesebb eltérés, mivel a borsónak, az iránti igényessége az árpa vagy a zab mellé sorakozik. Tehát vethetjük korán tavasszal, mielőtt annyira szikkadt a talaj, hogy az ekét barázdába állítani lehet. A borsónak korai — hólére — vetése az időnyerés szempontján kívül tanácsos azért is, mivel a korai vetést a borsó legnagyobb ellensége, a zsiszik nem látogatja, vagy ha igen is, de nem olyan nagy mértékben, mint a kései vetéseket.

Ha déli fekvésben vethetjük a borsót, szebb és könnyebben főzhető borsóra számíthatunk. Ha nincsen erre a célra déli fekvésű földünk, vethetjük a délkeleti vagy délnyagi oldalakra is, csak a teljes északi fekvést kerüljük, amennyire lehet.

A borsót korán vethetjük a hólére — de halogatjuk a vetést május közepéig is. Ha zöldhüvellyel fogyasztásra termelünk, avagy a kifejlett tejes magvakat akarjuk értékesíteni, hogy sokáig lássuk el a piacot, márciustól kezdve 2—2 heti időszakokban több ízben eszközöljük a vetést.

Maga a vetés munkája teljesen azonos a paszullyéval; azt a sortávolságot adjuk a borsónak, mint a paszulyának s ugyanannyi vetőmagot is számítunk kat. holdjára, mint a paszulyánál. Míg azonban a paszulyt kézzel szórva is vethetjük a jó termésre kilátással, a borsónál a karózás szüksége feltétlen megkívánja a sorba vetést. Vessük tehát géppel 18 hüvelyk (48 cm.) sortávolságra, úgy hogy az egyes magvak 20—25 cm.-re essenek egymástól. Ilyen feltétel mellett egy kat. holdra 30—40 kg. vetőmag szükséges. Vethetjük öke után is, minden második barázdában 20—25 cm. növénytávolságra. Kistermelésnél kifeszített zsinog (spárpa) mellett, vagy a sorhuzó után rakjuk el a magot. Így adhatjuk a legpontosabban mérték szerint meg a sortávolságot és a sorban az egyes növények álláshelyét.

A borsótermelés sikere elengedhetetlen feltételként állítja föl, hogy a fejlődésbe indult növényt karóval lássuk el. A borsó ugyanis, mint ismeretes, kacsos növény, a természettől tehát arra van rendeltetve, hogy valamely növényt vagy élettelen tárgyat a kacsával átkaroljon s ennek segítségével tartsa magát egyenes állásban. Ha magára vetjük, vagy karózás nélkül termeljük a borsót, átkarolják ugyan a növények egyik a másikat, de ezzel nem biztosítják állásukat, mert így egymásbakapcsolódva terülnek el a földön. A földrefeküdt növénynek a szára egy, esetleg két helyen is törést szenved, ami már egymagában is is elég arra, hogy gyöngítse a növény fejlődését és csökkentse annak termését. A töréseken át a nedvkeringés akadályra talál s ezzel megzavarja a növény táplálkozásának rendes folyását. Azok a növények pedig, melyek az ilyen átkapcsolt és lefeküdt csomokban alól kerülnek, fentti életműködési zavaron kívül még amiatt is szenvednek, hogy nem juthatnak napfényhez s így megfosztatnak a fejlődés és a magképzés fontos tényezőjéből.

Hogy tehát a borsónak ezen gyámoltalanságán segítsünk, gondoskodnunk kell arról, hogy legyen mihez kacsaival fogódzania s ennél fogva magát fenntarthassa. A növény természetéből folyik, hogy az élettelen tárgy a legalkalmasabb, a rőzséből készített ágas karó, ott azonban, ahol a szükséges karó előteremtése nagy akadályokba ütközik, a borsó termelésére pedig más kellék megvan — ilyen a Mezőség — megoldható a karózás kérdése aképpen is, hogy olyan növényvel vetjük a borsót, mely elég biztos állású arra, hogy támasztékul szolgálhasson; ilyen növény a kender, a lóbab, mák és a burgonya.

Ha élőnövényt adunk a borsó mellé karónak, azt a borsóval együtt kell elvetni, a borsó vetését tehát egyszerre kell végezni a »karónak« szánt növényvel. Ezt a kettős vetést tökéletesen keresztülvinni csak kézzel lehet; géppel is megoldható azonban a feladat, ha olyan vetőgép felett rendelkezünk, melynek magszekrénye, minden levezető cső (csoszolya) részére külön rekesztékekkel van ellátva, hogy így az egyik szekrénybe a borsót a másikba pedig a karónak szánt növény magvait helyezzük el.

Ákár kézzel, akár géppel végezzük a karónövény vetését aképpen járunk el, hogy a rendes sortávolság (48 cm.) betartása mellett minden egyes sor karó mellé két sor borsó essék. Ilyen vetés mellett a bevetett terület egyharmad részét a karónövény, kétharmad részét pedig borsó foglalja el. A karónövény térfoglalását redukálni kell azért, hogy kevesebb legyen a beárnyékolás és csökkentsük a karónövény kifejlődéséhez szükséges növényi tápanyagot. A borsó alátámasztását pedig aképpen eszközöljük, hogy kétoldalról kézzel a karónövényhez haltogatjuk, mely által minden sor karónövény két sor borsónak szolgál támaszul.

A soros vetés ezen módjának megértésére álljon itt a következő vázlatrajz:

Borsó		
48 cm.	Kender	
48 cm.	Borsó	
48 cm.	Borsó	Kapu
48 cm.	Kender	
48 cm.	Borsó	
48 cm.	Borsó	Kapu

És így tovább.

Az egymás mellé esett két sor borsó közé eső hely, mint az előbb említém, a járás-kelésre és kapuképpen szolgál, hogy innen lehessen a két sor borsót, jobbra és balra a karónövényhez hajtogatni és hogy harmadik kapálással, amikor már a borsó a kenderhez kapaszkodott, a munkások részére állóhelyül használtassék fel. Később pedig, mikor a zöld hüvelyek szédegre kerülnek, ez a sorköz képezi a járdat.

A vetéssel elmondottak után felvetődhetik az a kérdés, hogy nem lenne-e tanácsosabb, egyszerűsítendő a leírt körülményes munkálatokat: a karónövény magvaival összekeverni a borsót s a kettőt együtt vetni ei aképpen, mint ahogy a soros őszi borsót vagy a zabos tavaszi bükkönyt takarmány vagy magnak vetni szoktuk. A lehetősége nincsen kizárva ezen vetési módnak, de ilyen vetés után csak felemás, kevés és gyenge termést várhatunk, amelynek alig egy harmadrésze választható ki emberi eledelnek, a többit pedig csak mint takarmányt értékesíthetjük. És pedig azért, mivel az ilyen kevert vetést kapálni sem lehet, vagy ha igen, legfeljebb csak egyszer, mivel a második kapálásra a borsó már a karónövényhez kapcsolódik és olyan sűrű zárlatot képez, hogy a közötte járó munkások csak úgy végezhetnek valami munkát, ha összekuszálják a növényeket: kikapcsolják a karónövényektől a borsót, megsértik a leveleket és igen soknak a szárát a bütyöknél, ahol legtörékenyebb — eltörik. Ha mindezekhez még hozzávesszük azt, hogy ezen kínosan végzett munka után a gyomok mégis felvetődnek — nem szorul további indokolásra, hogy miért kell e vetési módot mellőznünk.

(Folyt. köv.)

HIREK.

Tanítók, tisztviselők fizetési pótléka. A költségvetésileg megtakarított 550 millió leut a tisztviselők fizetésrendezésére szavazta meg az országgyűlés. Mint értesülünk a kormányt ennek felosztását úgy rendelte el, hogy a tanszemélyzet kapni fogja a curba Lalescu háromszorosát, vagyis a husz éven felüli szolgálattal bíró tanítók január hó 1-ére visszamenőleg havi 300 leu helyett havi 900 leut. A más hivatali ágazatokban szolgáló tisztviselők pedig alapfizetésük 50%-át fogják nyerni drágasági segélyképen. Egyik felosztás szerint sem jut irigylésre méltóan sok ezen drágasági segélyből, de a 10—11 éves szolgálattal bíró tanítók a Lalescu-féle kulcs szerint ismét nem kapnak egy banit sem. Ezen tanítók számára pedig legalább alapfizetésük 50%-át méltányos lett volna megadni, mert a mindennapi drágaság nem kérdezi, hogy mit biztosít részükre a curba Lalescu, áll az az ő részükre is egyenlően mindenkiéhez hasonlóan.

Két államfő halála. Lenin, az orosz proletár didaktura feje január hó 21-én a Moszkva melletti Gorkiban meghalt. Családi neve — mert a Lenin név irodalmi és forradalmi neve volt — Wladimir Iljajev. Egy elemi iskolai igazgatónak volt a fia és 1870 április havában született a Volga melletti Szimbirszkben orosz kismemesi családból. Egyetemet végzett, de viszontagságos előélete volt a cárizmus alatt. Szívós kitartással küzdött Svájcban, ahová menekült, a marxizmusnak Oroszországban való diadalra juttatásáért. A

világháboru ideje alatt a németek, politikai számításból, zártkocsiban szállították haza; ahol diadallal várta a *Kerenszky* uralom után, mely hamarosan leűnt, Lenin vette át az uralmat, mint a tanácsköztársaság vezetője. Temetésén, Moszkvában, több mint egy millió ember vett részt. Utódjául *Rikov* ot választotta a szovjet végrehajtó tanács. — *Wilson*, az amerikai Egyesült Államok két ízben is megválasztott előbbi köztársasági elnöke, február hó 4-én szintén elköltözött az élők sorából. Nevét a világ előtt, főképen békeszerző elveivel és ezek alapján készített és 14 pontban összefoglalt tervével tette emlékezetesen ismertté. *Wilson* pacifista eszméinek diadalában mindenki bizott a emberiség boldogító jövődjét látták azokban. A békeszerző diplomaták azonban nem az ideális, de az országaik érdekeit jobban kifejező reálpolitikát tekintették a békekötésnél alapszempontoknak s így a *Wilsoni* elvek ellensúlyozására alakították meg a békekötési főtanácsot, amelynek *Clemanceau*, *Lloyd George*, *Wilson* és *Orlando* voltak a tagjai, minélfogva *Wilson* a 14 pontjával háttérbe szorult s e miatt hazájában is elvesztette tekintélyét úgy, hogy kiválasztották az új elnök választás alkalmával. 1856-ban született *Stanton*-ban, Virginia városban, anglikán lelkesítő családból. Előbb egyetemi tanár volt, majd *New-Jersey* állam kormányzója, 1912-ben pedig az Egyesült Államok elnöke lett.

A kulturkörök munkája. A közoktatásügyi miniszter minden vármegyében megszerveztette a hivatalos kulturköröket. Az egymáshoz közel lakó 10—15 tanító tartozik egy-egy ilyen körbe és az állami tanítók kötelezett tagjai és előadói ezek gyűléseinek, a nem állami tanítók pedig önkéntesen részt vehetnek ezen gyűléseken s esetleg azokon munkásságuk által is tevékenykedhetnek. A kulturkörök, hivatalból kinevezett elnökök vezetése alatt, már megkezdették működésüket. Első üléseiken a román nyelv tanítása képezte a tanácskozás legfontosabb tárgyát. A következő üléseken ugyanezen tárgy nyer folytatást és a rendtartási nyomatványok helyes kezelésének ügye lesz még tárgyalva.

Róman nyelv a felekezeti iskolákban. Végérvényesen rendeződött a felekezeti iskolákban a román nyelv tanításának ügye s ennek alapján a magyar egyházak püspöki hivatalai kiadták rendeleteiket a 100,088—1923 sz. rendelet mikénti végrehajtására nézve. E szerint a jelen tanévben az I—II-ik osztály mentesítetik a román nyelv tanulása alól; a III—VI. osztályokban azonban azonnal meg kell kezdeni a román nyelv, történelem, földrajz és alkotmánytanak román nyelven való tanítását tanítónként heti 12 órában, vagyis az egy tanító által vezetett osztály, osztályok együtt heti 12 órán át tanulnak román nyelven. Ha a földrajz, történelem és alkotmánytan román nyelven való tanítására az osztálytanító nem lenne képes, ez évben felmentetik a tantárgyak román nyelven való tanítása alól, azonban ezen román órákat is a román nyelv tanítására kell fordítani, amely alól még a tanuló tanító tanítók sincsenek felmentve. *Abszolváló*

vizsgát csak a VI-ik osztályt végzett növendékek tesznek, míg a IV-ik osztály vizsgájának eredményét a tanfelügyelő is aláírja az értesítőjükben. Ezen aláírás nélkül a középiskolába a IV-ik osztályt végzett tanuló nem vehető fel.

As államkincsetar bevételei. Románia 1923 évi április—december, tehát kilenc havi bevétele 15 milliárd 241 millió leu; míg a kiadás ugyanezen idő alatt 12 milliárd 274 millió leu volt.

Mérhetetlen kár. Az ország költségvetésének egynegyedével ér fel az a mérhetetlen kár, amit okozott az idei nagy tél a CFR. űzemeiben és gépeiben. A vezérigazgatóság kártlistája szerint 5 milliárdnál többre megy a fagyok által okozott kár. Kétségtelen, hogy az elemi csapások ellen küzdeni igen sokszor kevés eredménnyel lehet, de nincs mindig kizárva a siker lehetőség. Csupán egy rugó kellene a CFR s általában egész közéletünk lüktető ereibe: a lelkiismeret s a kártevés minden vonalon a minimumra csökkennének. De, amíg minden intézménye az állami szervezetnek szoros nexusban áll a politikával s így éreznie is kell annak minden merevségét vagy engedékenységét: megcsontosodott szakmunkát, zavartalan hivatali életet ne keressünk, kötelesség teljesítést magáért a kötelesség tökéletes betöltéseért ne várjunk, mert csupán lelkiismeret nélküli hivatal betöltést nyerünk. Ha ezen egyetlen rugócska ezerek és tízezerek szívét áthatja: a legkeményebb téllal szemben is megtalálják a kártevés elhárításának módját s még az egy leut érő dolgok sem pusztulnak el: így azonban a milliókba került új mozdonyok is befagytak, csőrepedést kaptak; s még nincsen eltelve a tél s már is ötezer millió kárt szenvedett az ország a vasúti űzemeiben. Ez talán mégis tanácskozássra, jövőbe néző tervezésekre sarkallja az érdekkörhöz álló országvezetőket.

Vezérkönyv a Róman Nyelv Tanításához. *Dr. Cherestescu Victor* középiskolai tanár és *Déri Gyula* tanítóképző-intézeti tanár Cluj, a fenti cím alatt a román tannyelvű elemi iskolák tanítói számára, részletesen kidolgozott tanítási mintákat, anyag feldolgozást adtak. Eddig 6 iv jelent meg és 4 iv még sajtó alatt van s így a 10 nyomtatott iv tartalma 100 leu. Megrendelhető: Tip Corvin Cluj Str. N Jorga 17. Szerzőknek ezen könyvét átvizsgáltuk és őszinte lélekkel állítjuk, hogy a kisebbségi magyar tanítóikar tanítási munkájának könnyítése és fáradtságának sikere érdekében igen hasznos, nagyon becses, részletes vezető munkát irtak. A tanítóikar igen kevés hányada rendelkezik még azzal román nyelvbeli készséggel, hogy önérelejtől e tanítást, a direkt módszer alapján véghez tudja vinni: s így még ezen kis csoport is, de főleg a kevés nyelvbeli jártassággal bíró nagy többségű magyar tanítóikar egy hézagpótló szakmunkát nyert e vezérkönyvben. A beszéd- és értelemgyakorlatok nyomán, a direkt módszer alapján kiépített román nyelvtanulás könnyed megoldására adnak, kérdések és feleletek alakjában kidolgozott anyagot; amelynek vezérlő nyomán

haladva, a románul csak keveset tudó tanító is, a növendékeivel együtt tanulva, érdemleges sikert érhet el a román nyelvet tanulók kezdő csoportja körében. A középiskola I. osztálya, illetve a III—VI. el. oszt. számára készült *Román Nyelvkönyv* című tankönyvük segítségével tovább lehet folytatni a beszéd- és értelemgyakorlatok alapján az I—II. ik osztályban szerzett ismereteket, amely 58,418—1922 sz. a. miniszterileg engedélyezve van. Ez utóbbit a Lepage könyvkereskedés Cluj adja ki és ára 18 L. Ugy a Vezérkönyvet, mint a Román Nyelvkönyvet tanítóiársaink figyelmébe ajánljuk. Szerezzék be, hasznos könyvek birtokában lesznek.

Gallért mos, fényez

SCHMITZ
 kelmefestő és vegyi tisztító Odorheiu.

A kultura fényes háza. Mikor a kultura házáról beszélünk, önkéntelenül is a kopott lépcsőjű, rozoga padokkal, buorzáttal rendelkező, itt ott papirlapokkal beragasztott, ablaku iskolatermekre gondolunk s ritkán jön eszünkbe olyan fényes világitású és kiállítású kulturház, mint aminők nagyobb színházaink s még kevésbé olyan előadásokra fordítani eszünket, mint aminőt január hó végén a kolozsvári magyar színház a »Pompadure« operettel bemutatott. *Fall* Leo leg sikerültebb, legfinomabb és legértékesebb operettjét *Janovics* Jenő színigazgató az elképzelhető legfényesebb kiállítással hozta színpadra. Csak a ruhafelszerelés hatvanötezer leuba került s ennek arányában a többi díszletek is. Ezt fogja követni színpadainkon Molnár Ferencnek sok vitát és ellenvéleményt kiváltott »Vörös Malom« c. színjátéka, amely már az aradi színpadon tul van a premieren. és Győri Illés Istvánnak s Vadas Lászlónak »Sultánna« c. operettje. A színjátszás kétségkívül magas lendülettel halad előre, bármennyire befolyásolja is a mozi nagy térhódítása. Ha iskoláink is ezekhez hasonló arányú kiállításokat, ellátottságot nyerhetnek, ugyanolyan boldogság szállaná meg mindenik direktor és tanító lelkét, mint a Janovicsót. Nálunk azonban a legszükségesebbek megnyerése is — egyelőre — még ohajlás marad.

A tudományos könyvek b. h. o. hatók. A minisztertanács elhatározta, hogy megengedi az irodalmi és tudományos könyvek behozatalát; azonban minden könyvet egy külön hivatalnak kell átvizsgálnia, láttatnia, amelyet a belügyminisztérium kebelében fognak felállítani. Ezen engedmény kétségkívül nagy hatással lesz úgy az irodalom, mint a tudomány fejlődésére, mert hiszen ezen kicserélés nélkül e téren csak pangást hozhat a megkötöttség, az elzárkózottság ideje alatt minden nap.

Felekezeti tanítók román vizsgái. A közoktatásügyi miniszter rendelete alapján az egyházi főhatóságok elrendelték a felekezeti iskolák tanítóinak, hogy készüljenek az ez. évi augusztus hó végén tar-

tandó román nyelvű vizsgákra: a román nyelv és irodalom, földrajz és alkotmánytanból. Amidőn ezt hírképen regisztráljuk, felhívjuk felekezeti kartársaink figyelmét azon súlyos következményekre, amely érte az állami tanítók egy részét a vizsga eredményének sikertelensége avagy kevés eredménye miatt.

Kell-e tananyagbeosztás? Kétségkívül minden tanítónak el kell készítenie a tananyagbeosztását minden tantárgyra egyenlő figyelemmel, de főképen a román nyelven tanítandó tantárgyak pontos és reális beosztását. Állami tanítóknak román nyelven; felekezeti tanítóknak pe ig, mint a főhatóságok elrendelték: román és magyar nyelven s azokat mielőbb be kell küldeni a revizorokhoz jóváhagyás végett, az óratervel ellátott órarendekkel együtt.

Életbelepett a segélybélyeg felemelés. Január hó 26 ával kezdődőleg a segélybélyegek ára felemeltetett. A közönséges levelekre és levelezőlapokra jelenleg nem 10 b., de 25 bani segélybélyeg ragasztható. A kérvényekre az eddigi 25 b. helyett 50 bani piros színű segélybélyeg kell.

Megbuzott a budapesti Tanítók Bankja. A bank alapítás az elmúlt évtizedekben élénk foglalkoztatója volt a tömegvezéreknek. A Tanítók Országos Szövetségének elnöksége is, hogy az országos egyesület számára pénzt szerezzen, bankot alapított. Már a kezdő időben gyengén sikerültek az üzleti kigondolások és jövedelmezőségi vállalatok. Sokkal többet építettek a tanítóik pártolására, üzleti közreműködésére, mint amennyit megtehettek volna s természetesen még kevesebbet tett meg. Egyik csalódás a másik után hozta a sikertelenséget. Egyik kézbe ment a vezetése, míg most Maksay Imre igazgató vezetése alatt összeroppant két milliárd korona tartozással. Természetesen az intézet igazgatója az ügyésszög fogházába került.

Kiemelkedő két iparos. *Hevesi József*, a *Kolozsvári Iparos Egylet* elnöke, jeles képzettségű asztalos mester. *Réthy Károly*, a *Kolozsvári Mészáros Szövetség* elnöke. Előbbi az iparos egyletet 20 év óta vezet, mint annak elnöke s ez alkalomból rendeztek megható ünnepet az érdemekben gazdag iparos vezér tiszteletére; utóbbi a mészárosokat tömörítette egy érdekvédő szövetségbe s harmadfélévi működés után már a Mészárosok Szövetsége székházát avatták fel ez évi január hó 20-án. A tömörítés nagy dolgokat művel, de csak emelkedett gondolkodású, ideális vágyakozású és lankadatlan szorgalmu vezérlők irányítása és az együttes erő kihasználása mellett. E két kiváló iparos egyén tevékenysége s az ebből származott közönségi eredmények ezt igazolják.

Szerkesztői üzenetek.

Cs. K. S. A napi tananyag feldolgozásának bejegyzésére és a tanító jelenlétének igazolására szolgáló Registru de prezentă, *Haladási Napló* csakis a regati minta alapján, illetőleg a miniszteri rendelkezés alap-

ján, a tanfelügyelőségekhez megküldött nyomtatvány-könyv rovatai kitöltésével vezetendő, még pedig az összes tantárgyak anyaga román nyelven, magyarul csupán az eltanított magyar olvasmányok és versek címei írhatók be idézőjel közé téve. Ha tehát még nincsen ilyen naplója iskolájuknak, sürgősen kérjenek a tanfelügyelői hivataltól és semmi más mintájú nyomtatványt ne használjanak. Az ügykezelés nyelve az áll. iskolákban román; magyar nyelven az osztályokban a nem románul tanítandó tárgyakat taníthatjuk, másutt nem sok tere van.

H. Gy. Stoiceni. Ön 1916 dec. 30-án tett magyar áll. tanítói esküt és 1919 szept. 23-án román áll. tanítói hűség esküt. Tehát 2 évi és 8 havi működés lenne ez. A hűség eskütől 1922 jan. 20-ig rendelkezési állományba helyezték. Ezen utóbbi idő nem számít szolgáltatásnak, csupán igazolt szolgálati megszakítás. Innen kezdve pedig 1923 jan. 21-ig a román nyelv megtanulására lett kirendelve. Ezen idő sem tudatik be a szolgálatába, hanem igazolt megszakításul vétetik. Így tehát 1923 ápr. 1-ig a 3 évi tényleges szolgálatot nem töltötte be, miért is más nem lehet, csak *provizori*; s akik a múlt évi ápr. 1-től 1924 márc. 31-ig töltik be a 3 évi szolgálatukat, kötelesek a márciusban kezdődő definitív vizsgára előállni; s ennek sikeres letevése után nyerik el a titular címet és a megillető fizetést. Ügyében tehát helyes szolgálati idő számítását alkalmazták.

Sz. Cr. A román nyelvű vizsgákra készülő tanítók, tisztviselők számára kiadni szándékolt könyv szerzői és kiadói, felmerült elvi kérdések és befektetési előlegek miatt, szétváltak. Az eredeti terve az író-kiadó társaságnak tehát abban maradt s így most ki-ki magának dolgozik. Mi a magunk részéről a felvett munkát folytatjuk és „**Román Vizsgák Könyve**“, „*Kivonatos ismeretek: a Román nyelv és modern irodalomtörténet, földrajz, történelem és alkotmánytanból*“ cím alatt, román-magyar szövegezéssel, tervünket valósulás elé viszzük. A könyv áráról, a megjelenés idejéről és egyéb körülményeiről később kiküldendő értesítésben fogjuk kártársainkat tájékoztatni. Addig is — kötelezettség nélküli — előjegyzéseket, a példányszámokról való némi tájékozódás végett, köszönettel veszünk.

Könyvnyomda R. t. Odorheiu.

Tanítók és Tanítónők!

ka

Eternit-pala =

= és Varrógép

eladásával obajtanak — megfelelő jutalek biztosításával — foglalkozni, címeiket küldjék be az alábbi céghez:

Engel Jeremiás

Gheorgheni — (Gyergyószentmiklós).

Nagy csalódás érte azokat,

akik a román gyermekeknek írt *Abc-t* vezették be a magyar elemi iskola III. és IV. osztályába, mert a román irodalom leggyeszebb szövegű könyve a

Dr. Cherestesiu—Déri—Tistu-féle nyelvkönyvek I. rész.

L. rész, amely tudatosan kerüli a be-nyolultabb szerkezeteket és amelynek szókincse a **Dr. Cherestesiu—Déri-féle Vezérkönyv a román nyelv tanításához** c. munka szövegeivel azonos. E tankönyv **Lepage** cluj-i könyvkereskedőnél rendelhető meg.

Ára 18 Lei. Iskoláknak 10%-os engedmény.

A Vezérkönyv ára: 100 Lei, engedmény nélkül és kapható:

Tip. Corvin Cluj, Strada N. Yorga 17. sz.

SOHA ALADÁR

könyv-, papír-, író- és rajzszerekkereskedése,
nyomtatványraktára és könyvkötőszete

ODORHEIU — SZÉKELYUDVARHELY.

Ajánl e szakmába vágó mindenféle tankönyveket, iskolai füzeteket, író- és rajzszerszereket, iskolai nyomtatványokat, stb. stb. szolid és pontos kiszolgálás mellett.

Gyerkos Mihály és Szabó János által szerkesztet

Tananyagbeosztási nyomtatványok az új tanterv és utasítások kívánalmait szerint, román nyelvű fejcímekkel ellátva, most jelentek meg és kaphatók, egy külv. 2 Lei, egy belv. (két tantárgy beírására) szintén 2 Lei előleges befizetése mellett: a *Tanítók Lapja* kiadóhivatalában és Z. Székely János könyvkereskedésében Odorheiu.

Elemi iskolai tankönyvek, iskolai:
: térképek és nyomtatványok :
kaphatók a

Minerva R.-T.-nál
Cluj-Kolozsvár, Str. Reg. Maria 1.